

WŁADYSŁAW SZCZĘCH – BIBLIOTEKA PAT W KRAKOWIE

JĘZYKI INFORMACYJNO-WYSZUKIWAWCZE W BIBLIOTECE PAPIESKIEJ AKADEMII TEOLOGICZNEJ W KRAKOWIE

Biblioteka Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie jest biblioteką uczelnianą. Za datę jej powstania należałoby uznać rok 1954. Jest ona kontynuatorką tradycji Biblioteki Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Biblioteki Wyższego Metropolitalnego Seminarium Duchownego w Krakowie. Księgozbiór Biblioteki liczy obecnie ponad 340 tysięcy woluminów, w tym ponad 3500 tytułów czasopism, prawie 5 tysięcy starych druków oraz około 8 tysięcy jednostek zbiorów specjalnych. Biblioteka obsługuje pracowników naukowych i studentów PAT oraz innych uczelni kościelnych współpracujących z Akademią, pracowników i studentów innych uczelni krakowskich, księży, zakonników, siostry zakonne i innych czytelników. Biorąc pod uwagę wielkość księgozbioru, ilość czytelników i udostępnianych informacji oraz potencjał ponad trzydziestu pracowników, Biblioteka PAT jest jedną z głównych bibliotek kościelnych w Polsce Południowej.

Ze względu na bardzo trudne warunki lokalowe, w Bibliotece zdecydowana większość dokumentów, uporządkowanych wg sygnatur, jest przechowywana w magazynach. W bibliotece głównej i bibliotekach wydziałowych w wolnym dostępie są tylko niezbyt liczne księgozbiory podręczne (słowniki, encyklopedie, informatory, atlasy, wybrane monografie i dokumenty źródłowe), a także najnowsze numery wybranych czasopism.

Przez długie lata, aż do połowy lat dziewięćdziesiątych, dla wyszukiwania informacji przez czytelników przygotowywano opisy dokumentów na tradycyjnych kartach katalogowych. W Bibliotece PAT istniały wówczas dwa katalogi kartkowe: alfabetyczny – pozwalający wyszukiwać informację na podstawie nazwisk autorów lub redaktorów, bądź niektórych tytułów książek oraz rzeczowy – oparty na własnej, opracowanej w latach osiemdziesiątych, klasyfikacji Biblioteki PAT.

Obydwa te katalogi i dzisiaj są wykorzystywane do wyszukiwania informacji o starszych książkach, lecz od pięciu lat nie są już uzupełniane.

W 1989 roku rozpoczęły się prace nad komputeryzacją prac bibliotecznych – wówczas otrzymaliśmy pierwszy komputer IBM PC/XT. Pierwszą bazą danych była baza danych o czasopiśmie, następnie bazy gromadzenia książek, zawartości wybranych czasopism kościelnych (*Analecta Cracoviensia*, *Notificationes*, *Ruch Biblijny i Liturgiczny*), darów, a także publikacji pracowników PAT. Używaliśmy programów MicroISIS, a następnie MAK. Bazy te liczyły po kilkaset, kilka lub nawet kilkanaście tysięcy opisów. Od 1995 roku, wraz z innymi bibliotekami naukowymi Krakowa, wdrażamy w Bibliotece amerykański system VTLIS. Obecnie nasza własna baza katalogowa w tym systemie liczy ponad 40 tysięcy opisów książek i czasopism. Jest ona udostępniana w sieci Internet.

Wprowadzenie do pracy bibliotecznej komputerów stwarza nowe możliwości wyszukiwania informacji. Programy biblioteczne dają możliwość automatycznego generowania indeksów z formalnego opisu dokumentów, np. autorskiego, tytułowego, wydawców, miejsc wydania, roku wydania, sygnatur itd. Już to pozwala czytelnikowi na bardziej wieloaspektowe formułowanie zapytań wyszukiwawczych, na większą swobodę docierania do potrzebnych mu informacji, jak również przyspiesza sam proces wyszukiwania. Dodatkowo może on uzyskać informację czy interesująca go pozycja jest dostępna czy wypożyczona; może pozycję zarezerwować lub polecić wypełnić rewers. Są to jednak w pewnym sensie efekty uboczne innych prac bibliotecznych (opracowania formalnego, rejestracji wypożyczeń itp.).

Prawidłowe opracowanie rzeczowe (treściowe) dokumentów pozwala czytelnikowi na wyszukiwanie informacji na interesujący go temat. Również i tu komputeryzacja stworzyła nowe możliwości, np. łączenie w jednym zapytaniu złożonym różnych charakterystyk treściowych, np. klasyfikacji i haseł przedmiotowych. Tu dochodzimy do pewnej rozbieżności interesów czytelnika i biblioteki (nie bibliotekarza). Czytelnik jest zainteresowany jak największą gamą możliwych charakterystyk treściowych dokumentów, wykorzystywanych przez niego w zależności od zmieniających się potrzeb. Prawidłowe i wieloaspektowe opracowanie dokumentu w różnych językach informacyjno-wyszukiwawczych jest procesem wielokrotnie bardziej czasochłonnym i wymagającym o wiele lepszego przygotowania merytorycznego niż opracowanie formalne (a więc znajomości dziedziny wiedzy, znajomości systemu bibliotecznego, znajomości języka wyszukiwawczego), co oczywiście rzutuje na ilość opracowywanych dokumentów w danym okresie czasu. Przy obecnej trudnej sytuacji finansowej i kadrowej polskich bibliotek jest to istotny problem. Trzeba tu szukać rozsądnego kompromisu, bez szkody dla czytelnika.

Obecnie w Bibliotece PAT stosujemy cały szereg języków informacyjno-wyszukiwawczych, a więc:

- klasyfikację systematyczną dla kartkowego katalogu rzeczowego, liczącą 32 działy, ok. 1800 klas, niekiedy do 9 poziomów szczegółowości (podporządkowania);
- klasyfikację księgozbioru podręcznego czytelnii Biblioteki PAT, liczącą 32 klasy główne, a ogółem 47 klas na 2 poziomach;
- język haseł przedmiotowych KABA w systemie VTLS;
- kartoteki formalnych haseł wzorcowych w systemie VTLS;
- języki słów kluczowych w lokalnych, własnych bazach danych; w większości stosowane jest indeksowanie swobodne, a w wyszukiwaniu reguły tworzenia charakterystyk wyszukiwawczych dostępne w programie bibliotecznym (MAK, MAKWWW, MicroISIS, VTLS).

Kończąc ten bardzo krótki komunikat, chciałbym poinformować, że Papieaska Akademia Teologiczna rozpoczęła budowę nowego gmachu biblioteki uczelnianej. Jest on obecnie w stanie surowym. W opracowaniu projektu budynku wspomagała nas Grupa Doradcza ds. Budowy Biblioteki powołana przez Księdza Rektora, złożona z kilkunastu pracowników naukowych i doświadczonych bibliotekarzy. W wypracowanych założeniach i projekcie przyjęto, że w nowych pomieszczeniach większość księgozbioru powinna być udostępniana w wolnym dostępie do półek. W magazynach powinny znaleźć się druki podlegające szczególnej ochronie, np. stare druki oraz dokumenty rzadko wykorzystywane. Zdajemy sobie sprawę z pewnych zagrożeń dla stanu i bezpieczeństwa księgozbioru otwartego, ale także niewątpliwych wygod z korzystania z takiego księgozbioru przez czytelników biblioteki naukowej. Planujemy prezentację księgozbioru w układzie systematycznym, wspomaganym różnorodnymi możliwościami wyszukiwania komputerowego. Obecnie jesteśmy w trakcie prac przystosowywania układu systematycznego dla naszych zbiorów w nowym gmachu oraz wstępnych prac przygotowawczych do przenosin. Zdajemy sobie sprawę, jak jest to olbrzymie i odpowiedzialne zadanie. Analizujemy więc krajowe i zagraniczne klasyfikacje stosowane w bibliotekach kościelnych (m.in. z bibliotek: Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Uniwersytetu Kardynała S. Wyszyńskiego, Uniwersytetu Warszawskiego, Uniwersytetu Opolskiego oraz z Biblioteki Jagiellońskiej i Biblioteki Narodowej) i przeprowadzamy niezbędne konsultacje.

Dziękuję Państwu za uwagę, dziękuję organizatorom za umożliwienie mi tego wystąpienia i wyrażam przekonanie, iż pozyskane na tej niezwykle interesującej nas konferencji informacje, pozwolą nam lepiej i szybciej stworzyć i wykorzystać, potrzebne nam, przejrzyste i użyteczne dla czytelników, języki informacyjne, a szczególnie wybrać klasyfikację dla szeregowania księgozbioru otwartego.